

Засновник

Академія правових наук

Редакційна колегія:

Ю.В. Баулін (головний редактор), В.С. Зеленецький (заст. головного редактора), В.С. Батиргарєєва, В.І. Борисов, В.В. Голіна, Ю.М. Грошевий, Л.В. Дорош, В.А. Журавель, О.Г. Кальман, Н.В. Сібільова, В.В. Сташис, А.Х. Степанюк, В.П. Тихий, В.Ю. Шепітько.

ПЗ5 Питання боротьби зі злочинністю. Збірник наук. праць. Випуск 14 / Ред. кол.: *Ю.В. Баулін* (голов. ред.) та ін. – Х.: вид-во «Кроссроуд», 2007. – 284 с.

Видавець

Інститут вивчення проблем злочинності АПРН України
61002, Харків, вул. Пушкінська, 49
Тел.: 715-62-08; 700-65-81

Видавництво

«Кроссроуд»
61001, Харків, вул. Плеханівська, 92А
корп. В, оф. 709, 711
Тел.: 717-32-34; 717-32-35; 717-32-36

Журнал включено до переліку наукових фахових видань
(постанова президії ВАК України № 1-05/7 від 09.06.1999 р.)

Свідоцтво про державну реєстрацію
Серія КВ № 7460

ББК 67.308

© Інститут вивчення проблем
злочинності АПРН України, 2007
© ТОВ «Кроссроуд», 2007

ПРОБЛЕМИ ФОРМУВАННЯ МЕТОДІВ СУДОВОЇ ЕКСПЕРТИЗИ

Методом експертизи (експертного дослідження) є система логічних та (або) інших інструментальних операцій (способів, прийомів), спрямованих на отримання даних для вирішення питання, яке стоїть перед експертом¹. Класифікація методів експертизи передбачає розподіл методів за різними підставами, у тому числі за ступенем їхньої спільності й взаємозалежності в ході реалізації².

Методи судової експертизи умовно поділяються на методи наукової діяльності, які використовуються під час розробки теоретичних й експериментальних проблем, і методи, що застосовуються в практичній експертній діяльності (під час провадження експертиз)³.

Залежно від мети пізнання конкретних обставин розслідуваної події експерт на кожному етапі дослідження вибирає певний алгоритм методики, що на практиці найчастіше охоплює елементи методик вирішення різних класів завдань. У кожному роді (виді, підвиді) судових експертиз матеріальних слідів злочину метою може стати вирішення кожного із завдань, а способом – пізнавальні засоби всіх трьох підходів – ідентифікаційного, діагностичного й ситуаційного⁴.

Питанням класифікації методів судової експертизи присвячені роботи І.В. Постіки, О.І. Вінберга, О.Р. Шляхова, Т.В. Авер'янової, О.Ф. Росинської.

Т.В. Авер'яноюю з урахуванням сучасного розвитку науки й техніки, інтеграції знань і специфіки об'єктів дослідження була побудована така класифікація методів судово-експертного дослідження:

¹ Словарь основных терминов судебных экспертиз. – С. 43.

² Там же. – С. 35.

³ Див.: Зинин А.М., Майлис Н.П. Судебная экспертиза. – С. 32.

⁴ Див.: Белкин Р.С. Криминалистика: проблемы, тенденции, перспективы. В 3 т. – М.: Юрид. лит., 1987. – Т. 1: Общая и частные теории. – С. 172; Сегай М.Я., Стринжа В.К. Типология экспертных задач: методологические аспекты. – С. 13-14. та ін.

- всеохоплюючий метод – матеріалістична діалектика;
- загальні методи: спостереження, порівняння, опис, вимірювання, експеримент, моделювання, історичний;
- окремо наукові;
- спеціальні (монооб'єктні)⁵.

За класифікацією О.Р. Росинської система методів судової експертизи є такою:

- 1) методи логіки;
- 2) загальнонаукові методи, що застосовуються при провадженні експертиз;
- 3) загальноекспертні методи (монометоди) та комплекси методів;
- 4) окремоекспертні методи⁶.

Вказані підстави класифікації не є вичерпними. Класифікація методів може бути створена за умовами їх застосування, стадіями експертного дослідження та іншими засадами⁷.

На початкових етапах розвитку судової експертизи основними методами дослідження речових доказів були методи, які використовувались у криміналістиці. Поряд з розвитком всіх галузей науки й техніки та інтеграцією знань методи технічних наук усе ширше стали використовуватися під час дослідження речових доказів. У цей час у судовій експертизі використовується найбагатший арсенал як методів, що впроваджені в криміналістику з усіх галузей науки й техніки, так і спеціальні методи, розроблені для дослідження окремих об'єктів експертизи з метою вирішення певних завдань⁸. Науково-технічний прогрес обумовив прискорений розвиток теорії, методів і засобів судової експертизи⁹. Так, використання комп'ютерних технологій в експертній діяльності дозволяє автоматизувати низку операцій,

⁵ Див.: Аверьянова Т.В. Интеграция и дифференциация научных знаний как источники и основы новых методов судебной экспертизы. – С. 48.

⁶ Див.: Россинская Е.Р. Концептуальные основы теории неразрушающих методов исследования вещественных доказательств. Автореф дис... д-ра юрид. наук. – М., 1993. – С. 14; Вона же. Рентгеноструктурный анализ в криминалистике и судебной экспертизе. – К.: КГУ, 1992. – 220 с.

⁷ Энциклопедия судебной экспертизы / Под ред В.А. Аверьяновой, Е.Р. Росинской. – С. 226.

⁸ Див.: Винберг А.И., Шляхов А.Р. Общая характеристика методов экспертного исследования: Общеучение о методах судебной экспертизы // Сб. научн. тр. ВНИИСЭ. – М.: ВНИИСЭ, 1977. – №28. – С. 54-94; Классификация основных методов судебной экспертизы. – М.: ВНИИСЭ, 1982. – 174 с.

⁹ Див.: Зинин А.М., Майлис Н.П. Судебная экспертиза. – С. 150.

ня підтримує В.О. Коновалова, стверджуючи, що в практичній діяльності експерт ставить перед собою завдання, які відносяться до методики дослідження – необхідності й можливості застосування тих методів (або їхнього комплексу), які дозволять вирішити як загальне завдання, так і застосувати особисті підходи до їх вирішення. Дослідження передбачає діяльність, пов'язану з уявним моделюванням передбачуваного дослідження, визначенням певного шляху вирішення або обрання методу спроб і помилок, що має метою вибирати методи для пошуку найбільш оптимального з них. Судово-експертне дослідження є особистим видом пізнавальної діяльності у специфічній галузі, тому в його основі лежать такі діалектичні категорії, як аналіз і синтез, причина і наслідок, сутність і явище, тотожність і відмінність тощо.¹⁴

У зв'язку з виникненням нових об'єктів судової експертизи (зокрема, комп'ютерної техніки, програмних засобів, об'єктів інтелектуальної власності та ін.) виникла потреба у вирішенні нових експертних завдань, що потребує використання нових, нетрадиційних методів експертизи. Використання в експертній практиці комп'ютерних технологій сприяло модифікації традиційних методів експертного дослідження. Сьогодні вже виділилися такі складові експертного методу: технічні засоби, методи пізнання, науковий потенціал і практичний досвід суб'єкта пізнання – експерта.

Вірною є думка Н.П. Майліс про те, що використання методів і прийомів трасології знаходить широке застосування в різних видах експертиз¹⁵. В основу розробки методу встановлення способу виготовлення виробів масового виробництва покладено методи, що існують у трасології. Зокрема, кустарно виготовлена голограма завжди буде відрізнятися від голограми-оригіналу. Ці відмінності встановлюються в процесі експертного дослідження. З іншого боку, при тиражуванні голограм з нікелевої матриці завжди повторюється той самий субмікронний рельєф¹⁶. Зокрема, голографічні зображення на контрольних мар-

¹⁴ Див.: Коновалова В.Е. Решение экспертных задач в экспертном исследовании // Теория та практика судової експертизи і криміналістики. – Вип. 3. – Збірник науково-практичних матеріалів. – Х.: Право. – 2003. – С. 32-35.

¹⁵ Див.: Майліс Н.П. О роли методологической функции частных криминалистических теорий // Роль и значение деятельности Р.С. Белкина в становлении современной криминалистики: Материалы Международной научной конференции (к 80-летию со дня рождения Р.С. Белкина). – М.: Академия управления МВД РФ, 2002. – С. 76.

¹⁶ Див.: Прохоров-Лукин Г.В., Кириченко И.А. Судебная экспертиза объектов интеллектуальной собственности в области фармацевтики // Теория та практика судової експертизи і криміналістики: Зб. Матеріалів міжнарод. наук.-практ. конференції (м. Харків, 19-20 червня 2002 р.) – Х.: Право, 2002. – Вип. 2. – С. 572.

у тому числі безпосередньо пов'язаних з ідентифікацією й діагностикою об'єктів експертного дослідження¹⁰.

Метод порівняння завжди застосовується при проведенні ідентифікаційних судово-експертних досліджень. Порівняння може здійснюватися як простим (візуальним) способом, так і з використанням порівнювальних мікроскопів, приладів та сучасної комп'ютерної техніки, що дозволяють досліджувати об'єкти за певними ознаками. Так, для порівняння на якісному та кількісному рівнях гарнітури шрифтів поліграфічної продукції найбільш зручним інструментом є персональний комп'ютер зі сканером. Після сканування необхідних фрагментів тексту для виміру кутів і лінійних розмірів елементів шрифту використовується інструмент «міра» графічного редактора Adobe Photoshop¹¹.

В експертній діяльності спостереження носить безпосередній характер і здійснюється як без застосування технічних пристроїв, так і з їхнім застосуванням з метою розширення меж і можливостей спостереження. Зокрема, ідентифікація знарядь та інструментів за їх слідами проводиться методами спостереження та порівняння із застосуванням оптичних мікроскопів з різним збільшенням. Мікроскопічне дослідження при збільшенні від 100 до 50 000 разів дозволяє дослідити об'єкти біологічного походження, встановити їх родову (групову) належність та механізм руйнування.

На описі, порівнянні, вимірі, експерименті, модельованні й математичних методах ґрунтуються схеми вирішення ідентифікаційних, класифікаційних, діагностичних і ситуаційних завдань судової експертизи.

Евристичний¹² метод поєднує групу індуктивних методів нетрадиційного творчого вирішення розумових завдань. Він є ефективним як при практичному слідчому й оперативно-розшуковому пізнанні, так і при експертному дослідженні в умовах малої інформативності факту, події або явища, що пізнається¹³. Ці положен-

¹⁰ Див.: Бирюков В.В. Возможности использования компьютерных технологий для идентификации объектов при производстве криминалистических экспертиз // Актуальні проблеми криміналістики: Матеріали міжнародної науково-практичної конференції. – Х.: Гриф, 2003. – С. 275.

¹¹ Див.: Петров С.М. Применение измерительных методов для идентификации гарнитуры шрифта // Современное состояние и перспективы развития новых направлений судебных экспертиз в России и за рубежом: материалы международ. науч.-практ. конф. – Калининград: Янтарный сказ, 2003. – С. 336.

¹² Евристика – наука, що вивчає творчу діяльність. – Словник іншомовних слів. – К.: Радянська енциклопедія, 1975. – С. 231.

¹³ Зорин Г.А. Криминалистическая эвристика: В 2 т. – Гродно: Грод. ун-т, 1994. – Т. 1. – 210 с.

ках України мають мікротексти з розміром знаків 150-25 мкм.¹⁷ Тому дуже широко використовуються під час судово-експертного дослідження голограм фотографічні методи, зокрема мікрофотозйомка. За допомогою мікрофотозйомки можна відрізнити не тільки оригінальну марку від підробленої, але й диференціювати голографічні марки за заводами-виробниками.

Під час вирішення більшості експертних завдань експерт використовує моделювання як метод наукового пізнання.

Термін «модель» використовується криміналістами з початку 70-х років завдяки роботам Г.Л. Грановського й І.М. Лузгіна. Різні аспекти використання моделювання в криміналістиці, слідчій і експертній практиці розроблялися Г.О. Густовим, В.Я. Колдіним, Н.С. Полевим, О.П. Леоновим, В.Ф. Орловою та іншими вченими.

Модель – це така розумова або матеріальна система, яка відображає або відтворює об'єкт дослідження та здатна замінити його так, що її вивчення надасть нам нові відомості про цей об'єкт¹⁸. Модель у процесі пізнання виступає як «середня ланка» між об'єктом пізнання, що є в дійсності, й суб'єктом, який його пізнає. Моделювання в криміналістиці – це метод утворення уявної або матеріальної моделі, яка має необхідну для дослідження подібність з оригіналом¹⁹.

Під час утворення уявної або матеріальної моделі об'єкту дослідження експерт, як правило, спирається на інформацію типового характеру, що є в літературних та інформаційних джерелах, відомості про ознаки технологічного походження, ознаки інших матеріальних зразків аналогічних об'єктів тощо, що є у спеціально створених довідково-інформаційних фондах.

Однак не слід переоцінювати роль моделювання під час судово-експертного дослідження, оскільки це лише один із загальнонаукових методів пізнання. У зв'язку з постійним розвитком промисловості, зміною асортименту продукції, відбуваються зміни її ознак, отже, модель зразка продукції, що має певну сукупність ознак, з часом також змінюється. Тому роботу з оновлення та доповнення довідково-інформаційних фондів стосовно зразків підшов взуття, снарядів, розсіювачів фар та ін. не доцільно припиняти.

¹⁷ Див.: Защитные свойства голограмм. – 2005, [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://www.fpy-holo.ru/technology.html> – 25.06.2005.

¹⁸ Див.: Штофф В.Л. Моделирование и философия. – М.: Наука, 1966. – С. 97.

¹⁹ Див.: Волчецкая Т.С. Криминалистическая ситуалогия: Монография / Под ред. проф. Н.П. Яблокова. – М.; Калининград: Калинингр. ун-т., 1997. – С. 125.

У зв'язку зі специфікою об'єктів дослідження часто питання, що поставлені органами слідства (суду) на вирішення експерта, неможливо вирішити в повному обсязі за допомогою методів однієї галузі знань. При впровадженні методів природничих наук у судову експертизу вони неминуче трохи змінюються. Застосування будь-якого методу, що веде до досягнення певної мети, спирається на вже досягнуті знання й накопичений практичний досвід²⁰.

Зокрема, встановити факт контактної взаємодії транспортного засобу і тіла людини можна за допомогою комплексної експертизи, що проводиться судовими трасологами (дослідження слідів на частинах транспортного засобу), хіміками (дослідження мікрочасток лакофарбових матеріалів та скла на одязі потерпілого), біологами (дослідження волокон тканини на частинах автомобіля), судовими медиками (дослідження пошкоджень тіла людини та пошкоджень одягу) та ін.

На експертне дослідження часто надходять зразки підроблених етикеток лікувальних засобів, автозапчастин, харчових продуктів, лікєро-горілчаних виробів тощо. Сучасні програмні засоби дозволяють здійснювати несанкціоноване сканування, «редагування» зображення оригінальної поліграфічної етикетки, змінення його окремих елементів та контрасту зображення, масштабу, повертати зображення і/або його елементи на необхідний кут, відбивати дзеркально²¹. Тому сучасні комп'ютеризовані методи судової експертизи з техніко-криміналістичного дослідження документів, що дозволяють зробити розмітку ознак зображень та виміри, використовуються при дослідженнях поліграфічного оформлення товарів.

Специфічні ознаки нових технологій цифрового офсетного й трафаретного друку, які відображаються на поліграфічних етикетках товарів, дозволяють проводити диференціацію різних способів друку, вирішувати питання про групову належність оперативної поліграфічної техніки, ідентифікацію друкованої форми. Ознаки зображення визначаються низкою параметрів (рівнем амортизації принтера, програмним забезпеченням принтера й комп'ютера, розмірами крапок, складом і кольором чорнил, якістю паперу. Ці

²⁰ Общее учение о методах судебной экспертизы: Сб. науч. тр. / Под общей ред. Винберга А.И., Шляхова А.Р. – М.: ВНИИСЭ, 1978. – № 28. – С. 59.

²¹ Див.: Зинина А.М. Проблемы судебно-портретной экспертизы // Актуальные проблемы теории и практики судебной экспертизы: Докл. и сообщ. на междунар. конф. «Восток-Запад: партнерство в судебной экспертизе» (6-10 сентября 2004 г.). – М.; Нижний Новгород, 2004. – С. 89.

загальні і окремі ознаки відображаються в зображеннях етикеток товарів та досліджуються судовими експертами.

Метод застосування цифрової фотографії звільнив експерта від процесу експонування й обробки світлочутливих матеріалів, дозволив одержати фотозображення досліджуваних об'єктів за короткий час. На відміну від традиційної фотографії, де зображення сприймається світлочутливим шаром фотоплівки, у цифровій фотографії роль світлоприймача виконує електронна поверхня – прилад із зарядним зв'язком. Такий спосіб відбиття зображення об'єкта дає можливість одержати його копії (відбитки) на широкому колі носіїв: магнітному диску комп'ютера, компакт-диску, термопапері, звичайному папері тощо. Сучасні засоби друку дозволяють одержувати зображення високої якості. Зображення, записані в електронному вигляді, можна зберігати тривалий час, а при наявності автоматизованих систем пошуку їхнє перебування у великому архіві є дуже зручним для дослідника. Зокрема, так експерти зберігають зображення натурних зразків розсіювачів фар транспортних засобів, підошов взуття та ін.

Джерелом формування експертних методів є природничі й технічні науки, право, потреби слідчої й судової практики, промисловість, побут тощо, тому відбувається інтеграція²² знань із різних галузей людської діяльності в судову експертизу. Інтеграція знань при проведенні судових експертиз різних видів – це використання теоретичних й емпіричних положень (методів, засобів) різних наук і розробка на їхній основі своїх інтеграційних знань. На думку багатьох вчених, прогрес сучасної науки тісно пов'язаний з посиленням процесів диференціації та інтеграції наукових знань. С.Ф. Бичкова зазначає, що інтеграційні процеси в судовій експертизі обумовлені насамперед зовнішніми чинниками, у тому числі – потребами практики судочинства у вирішенні нових завдань і дослідженні нових об'єктів²³. Це призводить, з одного боку, до появи нових, найбільш ефективних прийомів і методів пізнання різних властивостей об'єктів дослідження. З іншого боку, методи, розроблені будь-якою однією наукою, використовуються в інших галузях знання, синтезуючись і становлячись загальними для них. У результаті відбувається збагачення методів

²² Інтеграція – зближення і зв'язок наук, що відбуваються поряд з їхньою диференціацією. – Большая советская энциклопедия. – М.: Советская Энциклопедия, 1976. – Т. 10. – С. 308.

²³ Див.: Бичкова С.Ф. Становление и тенденции развития науки о судебной экспертизе. – Алматы, 1994. – С. 92.

кожної науки²⁴. Так, всі зазначені вище методи криміналістики використовуються в судовій експертизі, й навпаки, багато спеціальних методів судової експертизи знаходять своє застосування в криміналістиці. О.І. Вінберг і Н.Т. Малаховська пишуть, що експертні методи повинні відповідати вимогам ефективності й надійності. Досить важливим також є максимальне збереження об'єктів дослідження і його ознак²⁵. Всі методи криміналістики й судової експертизи мають право на існування тільки за умови відповідності кримінально-процесуальному законодавству й нормам етики, науковій обґрунтованості й вірогідності результатів, простоті й безпеці, ефективності. Такі якості мають ті методи судової експертизи, які були запроваджені в експертну практику, пройшли наукове узагальнення експертних проваджень й апробацію нових методів і методик експертного дослідження експертними установами МЮ й/або МВС України.

При впровадженні методу якої-небудь галузі науки в експертну практику техніка його реалізації залишається в науковому плані практично незмінною, однак внаслідок специфічності завдань і об'єктів експертизи метод здобуває якісно нові форми й процедуру реалізації. Впровадження нового методу в судову експертизу вимагає проведення спеціальних досліджень з накопичення та узагальнення емпіричного матеріалу. Здійснюються вони, в основному, співробітниками судово-експертних установ.

На вибір комплексу методів судово-експертного дослідження, крім предмета, завдань, об'єктів експертизи значно впливає ступінь ефективності того чи іншого методу, допустимості з точки зору закону, складності, збереження об'єкта (його ознак) для можливого проведення повторного дослідження, надійності, тривалості тощо²⁶.

В.Я. Колдін відносить методи, що виникли у зв'язку з інтеграцією природничих і технічних наук у судову експертизу, до найважливіших методів техніко-криміналістичного дослід-

²⁴ Див.: Ключко В.В. Криміналістика в системі наук: диференціація, інтеграція, комплексні дослідження // *Вопросы теории и практики судебной экспертизы*. – М.: ВНИИСЭ, 1983. – С. 57-58; Аверьянова Т.В. *Интеграция и дифференциация научных знаний как источники и основы новых методов судебной экспертизы*. – М.: Академия МВД РФ, 1994. – С. 17-18.

²⁵ Див.: *Винберг А.И., Малаховская Н.Т. Судебная экспертология: Общетеоретические и методологические проблемы судебных экспертиз*. – Волгоград: НИИ РИО ВСШ МВД СССР, 1979. – 183 с.

²⁶ Див.: *Сімакова-Єфремян Е.Б. Теорія і методологія комплексної експертизи контактно-слідвої взаємодії об'єктів: Монографія*. – Х.: ВКФ „Гриф”, 2004. – С. 69.

дження²⁷. В.В. Крилов, М.С. Польовий, Л.Д. Самигін відмічають величезне значення інтеграції комп'ютерних знань для вирішення криміналістичних завдань (у більшості випадків – у криміналістичній техніці)²⁸. В.В. Крилов і Л.Д. Самигін зазначають, що використання комп'ютерної технології в сполученні з новітніми технічними засобами й методами розширює діапазон криміналістичних досліджень і відкриває можливості для постановки нових, раніше не розв'язуваних завдань²⁹. Д.П. Поташник відзначає інтеграцію фізичних і хімічних методів у техніко-криміналістичному дослідженні документів³⁰.

Т.В. Авер'янова, Р.С. Белкін та інші вчені вважають, що ефективність методу експертного дослідження визначається можливістю одержання максимального обсягу інформації про об'єкт при мінімальних часових, трудових і матеріальних витратах. Результати, які отримані при цьому, повинні характеризуватися точністю, наочністю й надійністю³¹. Ми повністю поділяємо дану точку зору. На сьогодні все активніше обговорюється питання про застосування неруйнуючих методів дослідження, одним з яких є програмні (комп'ютерні) методи дослідження. Не викликає сумнівів питання допустимості використання комп'ютерних технологій в експертній діяльності. Ці технології дозволяють автоматизувати низку операцій, у тому числі безпосередньо пов'язаних з ідентифікацією й діагностикою об'єктів експертного дослідження³². Л.Г. Еджубов справедливо пише: «можливості самої комп'ютерної техніки перевершили всі

²⁷ Див.: Колдин В.Я. Общая система классификационных принципов формирования судебно-экспертных методик // Актуальные проблемы теории и практики судебной экспертизы: Докл. и сообщ. на междунар. конф. «Восток-Запад: партнерство в судебной экспертизе» (6-10 сентября 2004 г.). – М.; Нижний Новгород. – 2004. – С. 29-33.

²⁸ Див.: Крылов В.В., Полевой Н.С. Компьютеры в структуре средств криминалистической техники // Криминалистика / Под общ. ред. Н.П. Яблокова. – М.: Юристъ, 1996. – С. 162-178.

²⁹ Див.: Крылов В.В. Значение и особенности использования компьютеров для решения криминалистических задач // Криминалистика / Под общ. ред. Яблокова Н.П. – М.: Юристъ, 1995. – С. 162.

³⁰ Див.: Поташник Д.П. Криминалистическое автороведение // Криминалистика / Под общ. ред. Н. П. Яблокова. – С. 288-289.

³¹ Див.: Аверьянова Т.В., Белкин Р.С., Козлова Л.Н., Тюрикова В.В. Методы решения экспертных задач, классификация методов и методик // Основы судебной экспертизы. Ч. 1: Общая теория. – М.: Академия МВД РФ, 1997. – С. 36, 254.

³² Див.: Бирюков В.В. Возможности использования компьютерных технологий для идентификации объектов при производстве криминалистических экспертиз // Актуальні проблеми криміналістики: Матеріали міжнародної науково-практичної конференції. – Х.: ГРИФ, 2003. – С. 275.

очікування судових експертів. Саме від ЕОМ експертиза одержала більше, ніж очікувалося»³³.

Математичні методи, різновидом яких є програмні (комп'ютерні) методи, розширюють можливості, підвищують об'єктивізацію, точність процесу дослідження, надійність його результатів. І що особливо важливо, програмні методи належать до числа неруйнуючих методів. Т.В. Толстухіна зазначає, що розробка неруйнуючих методів стала одним з пріоритетних напрямків вчення про методи³⁴. Концептуальні основи теорії використання неруйнуючих методів дослідження речових доказів розроблені О.Р. Росинською³⁵. Вона вказує, що збереження речових доказів обумовлює можливість призначення повторних експертиз³⁶. Тому судових хіміків, які проводять дослідження хімічного складу будь-яких об'єктів судової експертизи, в основному, залучають на заключному етапі дослідження лише після письмового дозволу слідчого.

Будь-який науковий метод є надбанням усієї науки й може використовуватися для вирішення будь-яких судово-експертних завдань у різних родах і видах експертиз. Однак окремий метод не може замінити експертну методіку. Остання завжди є системою методів та інструментальних засобів, що забезпечують вирішення конкретного експертного завдання на основі дослідження певної системи об'єктивних властивостей об'єкта.³⁷

Під час розробки нових методів судової експертизи та типових методик дослідження більшості об'єктів є доцільним використання досягнень сучасних науки і техніки (особливо – комп'ютерної) з метою підвищення ефективності дослідження доказів та забезпечення їх максимального збереження.

*Рекомендовано до опублікування на засіданні лабораторії «Використання сучасних досягнень науки і техніки у боротьбі зі злочинністю» (протокол № 7. від 6 липня.2007 р.)
Рецензент – доктор юридичних наук, професор В.Ю. Шепітько*

³³ Див.: *Эджубов Л.Г.* Теоретические аспекты применения математических методов и ЭВМ в судебной экспертизе // Основы судебной экспертизы. – Ч. 1.: Общая теория. – М.: Академия МВД РФ, 1997. – С. 331.

³⁴ Див.: *Толстухина Т.В.* Современные тенденции развития судебной экспертизы на основе информационных технологий. Дис... д-ра юр. наук. – М, 1999. – С. 28.

³⁵ *Росинская Е.Р.* Концептуальные основы теории неразрушающих методов исследования вещественных доказательств: Автореф. дис. ... д-ра юрид. наук. – М., 1993. – 38 с.

³⁶ Там же. – С. 11.

³⁷ Див.: *Колдин В.Я.* Общая система классификационных принципов формирования судебно-экспертных методик // Актуальные проблемы теории и практики судебной экспертизы: Докл. и сообщ. на междунар. конф. «Восток-Запад: партнерство в судебной экспертизе» (6-10 сентября 2004 г.). – М.; Нижний Новгород, 2004. – С. 30.